

STOPNJA PREVEDLJIVOSTI IN STOPNJA RECEPCIJE

Đurđa Strsoglavec

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 81'255.4=163.6=163.41/.42

UDK 821.163.6–93.03Kovič K.:028(497.5+497.11)

Prispevek predstavlja prevodne rešitve v hrvaškem in srbskem prevodu pravljice *Maček Muri* Kajetana Koviča, ki vplivajo na recepcijo tega kultnega slovenskega besedila v ciljni kulturi oz. literarnem sistemu. Vodilni vprašanji sta, v kolikšni meri ustrezen/neustrezen medkulturni prenos semantičnih polj različnih poimenovanj olajšuje/otežuje razumevanje oz. recepcijo in kakšen je pri tem pomen stopnje prevedljivosti izvirnega besedila.

prevod, semantično polje, *Maček Muri*, recepcija

The article deals with translation solutions found in Croatian and Serbian adaptations of the original Slovene fairy tale *Maček Muri* by Kajetan Kovič. These solutions have a direct impact on the reader response to this canonised Slovene text in the target culture and are of crucial importance for the text's incorporation into the target literary system. The two key questions pursued here are: the degree to which the adequate/inadequate intercultural transfer of semantic fields of different nominalisations makes understanding or receiving of the original text possible/impossible; and the role that the degree of the original text's translatability plays in this kind of intercultural transfer.

translation, semantic field, *Maček Muri*, reader response

Kdo je Muri

Maček Muri Kajetana Koviča je prvič izšel leta 1975 in do danes doživel že 19 (knjižnih) ponatisov. Brez pretiravanja lahko rečemo, da gre za kultno slovensko otroško oz. mladinsko besedilo (v bibliografsko-kataložni bazi podatkov označeno kot pravljica, slikanica, poezija), ki priljubljenost dolguje tudi temu, da so pesmi, ki so sestavni del prozne zgodbe o življenju v Mačjem mestu, leta 1984 uglasbili (glasba Jerko Novak, vokal Neca Falk, priredbe Lado Jakša in Jerko Novak). Tako je besedilo *Maček Muri* dobilo zvočno spremljavo *Maček Muri in muca Maca* oz. *Muri* je postal najboljši rokenrol za otroke (in odrasle).

Fenomen Murijeve priljubljenosti je Kovič v dokumentarnem filmu *Ta film je za otroke od 3. do 90. leta* (2009, režija Tone Stojko), ki so ga posneli ob 25-letnici izida kasete *Maček Muri in muca Maca*, pojasnil takole (Ta film je za otroke: 6'48"–7'21"):

[J]e res nekaj takega, da otroci to sprejmejo za svoje in se ne naveličajo, ne. In ... To je ... pa že presega najbrž avtorja teksta, glasbe, vsega drugega in je pač tisto, kar je

samostojno življenje knjige, zgodbe, pesmi, se pravi največ, kar pravzaprav avtor lahko doseže, da gre stvar od njega proč in živi med ljudmi, med njegovimi bralci.«

Pevka Neca Falk, ki je postala zaščitni znak Murija in Mace (leta 1992 je odpela tudi pesmi na zgoščenki *Mačje mesto*; glasba Jerko Novak, priredbe Lado Jakša in Jerko Novak), pa je o interpretaciji zgodbe povedala (prav tam: 5'02''–5'23''):

Ko lahko zgodbo pripoveduješ in če imaš kaj za povedat, je to nekaj najlepšega, kar se pevcu lahko zgodi, ker v tem primeru imaš lahko eno fino interpretacijo in v bistvu vsak lik dobi svojo podobo, svojo zgodbo naredi v tej veliki zgodbi Mačjega mesta.

Letos je uglasbeni *Maček Muri* praznoval 30-letnico in radijska oddaja *Telstar* Jureta Longyke, ki jo predvaja Val 202, je obletnico obeležila s kolažem glasbenih in besednih vložkov, ki nam lahko pomagajo razumeti, zakaj je Kovičev literarni junak Muri (in njegova mačja družčina) zapisan v kolektivno zavest slovenskega bralskega in poslušalskega občinstva. Andrej Ilc, urednik otroškega oz. mladinskega leposlovja pri založbi Mladinska knjiga, ki je Kovičevo besedilo izdala (in ga še vedno izdaja – ob vsem spremljajočem programu, npr. Murijevi koledarji, zvezki, lutke, igrače, oblačila s podobami Murija in Mace ipd.), povedno strne (*Maček Muri 30 let: 33'30''–33'40''*): »[T]a zadeva še zmeraj totalno stoji in v slovenski produkciji za otroke, recimo, nimamo veliko boljšega, kot je to, ali pa sploh nimamo nič boljšega.«

Dodati je treba, da je k priljubljenosti *Mačka Murija* precej prispevala tudi vizualna podoba, ki spremlja besedilo – ilustracije Jelke Reichman, ki so ohranjene tudi v vseh prevodnih izdajah,¹ in sicer v hrvaščino (1983), srbsščino (1983), nemščino (1985 in 2003), korejščino (2004) in italijanščino (2010).

Kdo je Marko

Leta 1983 je Mladinska knjiga v Zagrebu izdala prevod *Mačka Murija* v hrvaščino² – *Mačak Marko*, prevedel Boro Pavlović – in prevod v srbsščino³ – *Mačak Muri*, prevedla Miljenka Vitezović. *Mačak Marko* je v Zagrebu izšel še leta 1989⁴ in 1991⁵, *Mačak Muri* ponovne izdaje ni doživel. Kljub kar dvema prevodoma na tedanjem hrvaškosrbskem oz. srbohrvaškem jezikovnem območju v jugoslovanski kulturni skupnosti recepcija *Mačka Murija* v teh ciljnih jezikih oz. okoljih ni bila niti približno takšna kot v izvirnem jeziku oz. okolju. Z drugimi besedami, med bralci ni bil sprejet z enakim navdušenjem kot »doma« (seveda je povsem enako količino navdušenja težko pričakovati). In pri tem je žal ostalo. V nadaljevanju bom z analizo prevodnih rešitev prevajalca Pavlovića, ki je *Murija* prevedel v hrvaščino, poskušala najti odgovor, ali gre pri tem za posledico neustreznega medliterarnega oz. medkulturnega posredovanja in za posledico visoke stopnje neprevedljivosti izvirnika. Sopostavila bom izvirnik in prevod, pri čemer bom navedke iz hrvaškega prevoda označevala z oznako *h.* brez navedbe strani, kajti strani v nobeni slikanici niso oštevilčene,

¹ Zgoščenka *Maček Muri in muca Maca* je izšla tudi v nemščini (2002) in angleščini (2004).

² V kolofonu: »I izdanje na hrvatskosrpskom jeziku«.

³ V kolofonu: »I izdanje na srpskohrvatskom jeziku«.

⁴ V kolofonu: »II izdanje na hrvatskosrpskom jeziku«.

⁵ V kolofonu »III izdanje na hrvatskom jeziku«.

v posameznih primerih pa bom primerjala tudi prevodne rešitve prevajalke M. Vitezović, ki je *Murija* prevedla v srbsčino (označevala jih bom z oznako *s.* in zapisovala v latinici).

Mačje literarne osebe

V Kovičevem »Mačjem mestu imajo same mačje stvari« (Kovič 1989); tam živijo samo mačji prebivalci s tipičnimi mačjimi imeni (ozaljšanimi s tipičnimi mačjimi pridevniki), ki zahajajo v mačje gostilne, mačje knjigarne, mačje draguljarne ipd., berejo mačje časopise in igrajo mačji nogomet na mačjem stadionu. Poimenovanja (npr. lastna imena, krajevna imena, t. i. realije Mačjega mesta) v prevodnem besedilu ne morejo oz. ne smejo biti zgolj zamenjana z drugimi (jezikovno drugačnimi), temveč morajo upoštevati semantično polje, ki ga ima posamezno poimenovanje v izvirnem besedilu. Z drugimi besedami – prevodno besedilo mora izhodiščni pomen oz. pomene v ciljni jezik prenesti tako, da so semantična polja ohranjena.

Kovičeva glavna (naslovna) literarna oseba je maček Muri (h. Marko), poleg njega v Mačjem mestu živijo še točajka muca Liza (h. mačka Bjelka), brkati Marko (h. brkati mačak Šarko), mesto vodi mačji župan Vélíki maček (h. mačji načelnik Velíki mačak; gradonačelnik). Mikijevo prijateljico muco Maco (h. mačka Maca) po telefonu radi kličejo maček Miki (h. mačak Miki), muc Mijalko (h. Mijalko), krasni Pepe (h. krasni Pepa; mačak Pepa, zvani »ljepotan«), velíki Čombe (h. velik Čombe) in stari Rigoletto (h. stari Rigoletto). V Mačjem mestu živi avtor Mačje kuharske knjige lepi Žane (h. lijepi Žane), za javni red skrbita policaja Mucelj in Macelj (h. policajci Mačorov i Mačorog), za šolskega pa hišnik Macafuzelj (h. školski podvornik Macaković). Na avtobusu srečamo upokojenega mačjega brivca Figara (h. umirovljeni mačji brijač Figaro), učenko glasbene šole Piko (h. učenica glazbene škole Cica), kuharico Mijo (h. kuharica Maja), sobarico Majo (h. sobarica Mija) in letečega mačka Feliksa (h. leteći mačak Feliks). Maca ima prijateljico Mico (h. prijateljica Mica), ki je poročena z mačkom Jumbom (h. mačak Jumbo), s katerim imata dva otroka, Mikija in Miko (h. Miki i Mika). Njihov sosed je Jaka (h. susjed Jaka). Muri gre s prijateljem Mavom (h. prijatelj mačak Macanović) na nogometno tekmo, na kateri sodi sodnik Mačković (h. sudac mačak Mucan).

Očitno je, da je Kovič premišljeno izbral imena za svoje literarne osebe in tudi pridevnike, kadar jih spremljajo. Prevajalec v hrvaščino se je odločil naslovnega junaka poimenovati Marko (zaradi česar potem tega imena ni mogel ohraniti pri brkatem Marku iz izvirnika in je ta postal Šarko). Ohranil je ime muce Mace, ki pa je zaradi tega, ker samostalnik *maca* v hrvaščini pomeni 'muca', postala mačka Maca (očitno v izogib tautologiji *maca Maca*). Ravno tako je ohranil imena Miki, Mijalko, Čombe, Žane, Rigoletto, Figaro, Feliks, Jumbo, Mica, Mika in Jaka. Učenka glasbene šole Pika je postala Cica, krasni Pepe pa z nepotrebno razširitvijo *mačak Pepa*, zvani »ljepotan«. Težko se je ne strinjati z Ilcem (Maček Muri 30 let: 17'46"–17'49"), ki pravi, da so Kovičevi prebivalci Mačjega mesta »ljudje, preoblečeni v mačke«, kar posredno izražajo tudi njihova imena. Pavlović pri izbiri imen v ciljnem jeziku ni imel preveč srečne roke; njegova policaja se imenujeta Mačorov in Mačorog, kar daje vtis,

da sta groba (v nasprotju z imenoma Mucelj in Macelj), hišnik ima nevtrarno in nepovedno hrvaško ime oz. priimek Macaković (v nasprotju z Macafuzljem), imeni kuharice Mije in sobarice Maje sta nemotivirano medsebojno zamenjani, sosedu je ime Jaka, kar ciljnemu bralcu signalizira tujost, ki se ji prevajalec očitno želi izogniti, pri Mavu (onomatopejska izpeljava) je znova izbral obliko priimka, tj. Macanović, pri imenu sodnika, ki je že v izvirniku priimek, pa se je odločil za ime Mucan, ki prej asociira na nespretnetža in neelokventetža kot na starega sodniškega mačka (v dobesednem in prenesenem pomenu besedne zveze), saj ga takoj povežemo s pomenom glagola *mucati* ('jecljati').

Prevajalka v srbsčino je večino imen ohranila, npr. mačak Muri (maček Muri), kelnerica maca Liza (točajka muca Liza) itn.; drugačna imena nastopajo po navadi tam, kjer je to narekovala rima, npr. krasni Pepe je Pepo (brez prenosa pomena pridevnika krasni), v proznem delu pa nepotrebno prekvalificiran v domišljavca (s. hvalisavi Pepo), muca Maca je mala Maca (ker samostalnik *maca* v srbsčini pomeni 'muca'), lepi Žane je lepi Žak, policaja Mucan in Macan, hišnik je Mačorica, učenka glasbene šole Nota (očitno zaradi povezave z glasbo, česar pa iz nevtralnega in za mačke tudi pogostega imena Pika v izvirniku ni razbrati), sodnik Mačković pa Mačković kot najidealnejša rešitev.

Mačje mesto

V Mačjem mestu (h. Mačji grad) imajo Glavno ulico (h. Glavna ulica), Mačji trg (h. Mačji trg), mačje morje (h. Mačje more), mačjo občino (h. mačja općina), mačji park (h. Mačji park), Véliki drevored (h. Veliki drvored), Vrtno ulico (h. Vrtna ulica). Obedujejo v krčmi PRI VESELI KRAVI (h. krčma K VESELOJ KRAVI) in gostilni PRI ČRNEM MAČKU (h. gostionica K CRNOME MAČKU) ter se sladkajo v slaščičarni MAČJI JEZIKI (h. slastičarnica MAČJI JEZICI). Berejo MAČJI LIST (h. MAČJI LIST) in kuhajo po MAČJI KUHAŠKI KNJIGI (h. MAČJA KUHAŠKA). V mestu so tudi čevljarska delavnica PRI OBUTEM MAČKU (h. postolarska radionica KOD OBUVENOG MAČKA), draguljarna MAČKINE SOLZE (h. draguljarnica MAČKINE SUZE), brivnica PRI OBRITEM MUCU (h. brijačnica K OBRIJANOME MAČKU) in MAČJO ŠOLO (h. MAČJA ŠKOLA), kjer učenci radi pojejo MAČJO PREŠTEVANKO (h. MAČJA BROJALICA). Mesto premore tudi mačji hotel (h. mačji hotel) in mačji avtobus (h. mačji autobus) z mačjim šoferjem (h. mačji vozač) in mačjim sprevoznikom (h. mačji konduktar). Mačja milica (h. mačja policija) uraduje na miličniški postaji (h. policijska stanica). Mačjim otrokom (h. mačja djeca) pojejo MAČJO USPAVANKO (h. MAČJA USPAVANKA). Na mačjem štadionu (h. mačji stadion) se pomerita nogometna kluba MAČKON in MUCEK (h. nogometni klubovi MACAN i MICAN) in po končani tekmi zaigra domača godba (h. mačja glazba). Zvečer lahko gledajo mačjo televizijo (h. mačja televizija) – razen Murija, ki je pisatelj in vsak večer zapisuje v MAČJO KNJIGO (h. MAČJA KNJIGA).

Videti je, da prevajalec v hrvaščino s prenašanjem semantičnih polj v tem segmentu besedila ni imel težav, saj niso niti zapletena, niti nerazumljiva, niti težko oz. neprevedljiva. Zato je toliko večje začudenje ob spregledu medbesedilne komponente (pravljica *Obuti maček*) v imenu čevljarske delavnice, ki je prevedeno *postolarska radionica KOD OBUVENOG MAČKA* namesto *KOD MAČKA U ČIZMAMA* (Grimmova

pravljica je v hrvaškem in srbskem jezikovnem prostoru znana kot *Mačak u čizmama*). Enak spregled je opazen tudi v srbskem prevodu (s. obučarska radnja KOD OBUVENOG MAČKA). Kovič nogometna kluba poimenuje MAČKON (povečevalnica) in MUCEK (pomanjševalnica), s čimer ne nakaže zgolj imenske razlike med domačim klubom (MUCEK) in klubom iz sosednjega mesta (MAČKON), temveč vzpostavi tudi svojevrsten suspenz. Mačkoni so se v skladu z imenom dobro držali, šele v drugem polčasu so prejeli prvi gol. Na koncu so – kljub imenu, ki nakazuje šibkost – zmagali Mucki. Pavlović se je odločil, da se bosta kluba v hrvaščini imenovala MACAN in MICAN. Ker je samostalni *macan* ljubkovalna beseda za mačka, v slengu pa označuje močnega oz. markantnega moškega (ravno tako samostalni *mican*), iz teh poimenovanj ne razberemo Kovičeve pomenske razlike in jezikovne igre. Pozneje bomo videli, da se prevajalec rad zateče k jezikovnim registrom, kakršnih in katerih v izvirniku ni.

Miljenka Vitezović je kluba poimenovala MAČKONI in MAČAD, pri čemer je prvo ime množinska oblika izvirnega imena, ki v srbsščini deluje kot neologistična povečevalnica, drugo pa kolektivni samostalni s pomenom množica muckov, s čimer je dihotomija iz izvirnika ohranjena.

Hrana v Mačjem mestu

Jezikovne oz. besedne igre so najbolj očitne v lirskem delu *Mačka Murija*. Pavlović je v *Mačku Marku* naveden kot tisti, ki je besedilo prevedel in prepesnil (h. preveo i prepjeval) – sodeč po lirskih delih bi se s tem, da je prepesnjeval, težko strinjali. Kot pravi Boris A. Novak (2001: 171), je seveda zaželeno, da prevod vsebuje ustrezne rime, vendar je v primeru njihovega pomanjkanja bolje »poenostaviti razporeditev rim [...], kakor postreči z zasilnimi, banalnimi ali papirnatimi rimami. Važno je po-ustvariti vtis zvočnega učinkovanja originala: čim več, tem bolje – pri tem pa je treba s poslušom za ciljni jezik spoštovati pravo mero, kajti naravni zven je v poeziji (tudi prevodni) najvišji zakon.« Žal v hrvaškem prevodu *Murija* najdemo predvsem zasilne oz. banalne rime. Poudariti moram, da je stopnja prevedljivosti lirskih delov Kovičevega besedila zelo visoka (če ne že kar najvišja) oz. da prenos zvena in pomena pesmi⁶ ni nemogoč.

Poglejmo, kaj je na jedilniku v gostilni PRI ČRNEM MAČKU.

Na jedilnem listu zbrana
je najboljša mačja hrana.
Bela smetanova juha,
cmok iz ribanega kruha,
mačji žganci, mačja šara,
mačji golaž in obara,
a za lačne mačje strice
so na voljo krvavice.

(h. Na **listu** je popisana sva
probrana mačja hrana.
Bijela juha od skorupa,
umak od ribanoga kruha,
mačji žganci, mačja **šara**,
mačji gulaš i **popara**,
a za gladne mačje **strice**
– po volji – i krvavice.)

Muri in Maca lahko resnično izbirata med najboljšo mačjo hrano, Marko in Maca pa niti ne, kajti na njunem jedilniku, ki niti ni jedilnik, temveč nekakšen neopredeljen list, so med drugim tudi neužitne stvari, kakršna je npr. *šara* (hrvaški samostalni *šara*

⁶ »V poeziji zven besede pomeni in pomen zveni« (Novak 2011: 7).

pomeni 'vzorec, ornament, motiv'), in »neugledne« jedi, kakršna je npr. *popara* ('poparjen star kruh'). Prevodne rime ne zvenijo, ker so dejansko papirnate (*skõrupa – krõha, šara – põpara*) in izsiljene, kakršna je *strice – krvavice*, kajti množinska oblika hrvaškega samostalnika *stric* je *stričevi* in v tožilniku *stričeve*. Podobno neustrezno rešitev najdemo tudi v uvodni pesmi: »Tam ga čaka stalna miza / in točajka muca Liza, / ki prinese lonček mleka / in še mačji kruh od peka.« (h. »Tu njegov ga stol več čeka, / a služi ga mačka Bjelka: / donese lončič mlijeka / te kruh od mačjeg peka.«) Samostalnika *pek* in v roditeljskem *peka* hrvaščina ne pozna, prevodna ustreznica slovenskega samostalnika *pek* je *pekar* in v roditeljskem *pekara*. Da so tovrstne (ne)rime problematične, je zelo očitno v radijski igri *Mačak Marko*, kjer pete pesmi kar ne stečejo, četudi so nekateri verzi delno spremenjeni. Tudi v srbskem prevodu rime jedilnega lista mestoma ne zvenijo, ni pa najti izsiljenih.

Glavni kuhar maček Žane
praži jetra in možgane,
peče ribe, kuha rake,
fine zrezke in omake.
Tu je mleko, tu je kava [...]
in za sladkosnede sinke
tudi mačje palačinke.

(h. Glavni kuhar, mačak Žane,
prži **jetra** i **moždane**,
peče ribe, kuha **rake**,
te nareske i umake.
Tu je mlijeko, tu je kava [...]
a za **sladokusne sinke**
čak i mačje palačinke.)

Tudi v tem delu so očitne nenavadne hrvaške prevodne rešitve. Najprej padeta v oči prevedka samostalnika *možgani* (h. *moždani*) in pridevnika *sladkosnede* (h. *sladokusni*). *Moždani* je resda množinska oblika samostalnika *mozak* in bi glede na to ustrezala slovenskemu samostalniku *možgani*, vendar je v hrvaščini nevzdržna zveza npr. *jesti/pečil/kuhati moždane*, saj se v tovrstnih zvezah uporablja edninska oblika *mozak*. Pridevnika *sladokusni* hrvaščina ne pozna, ravno tako ne tožilniške oblike *jetra*, temveč *jetru*, saj v hrvaščini ne gre za množinski samostalnik kot v slovenščini. Prevajalec je znova uporabil neobstoječo kratko obliko množine, tokrat pri samostalniku *rak – kuha rake* namesto *kuha rakove*, saj je imenovalniška množinska oblika *rakovi*.⁷ Poleg tega so na hrvaškem jedilniku (res nenavadni) kuhani narezki, kar razberemo iz verzov »peče ribe, kuha rake, / te nareske i umake« (čemur bi se prevajalec lahko izognil, če slovenskih zrezkov ne bi zamenjal s hrvaškimi narezki (h. *naresci*).

Muri naroči za Maco
cmoke in pečeno raco,
zase pa kokošjo juho
in govedino s prikuho [...]
in tako na vse strani
hitro mačji čas beži.

(h. Marko naruči za Macu
na žaru pečenu **racu**,
a sebi pak juhu **jaku**,
govedinu u **umaku**. [...]
U veselju objed prođe,
dođe vrijeme – da se pođe.)

⁷ Če izraza ne razumemo kot izsiljeno množinsko obliko, nam ne preostane drugega kot morbiden, vendar slovnično veljaven sklep, da gre za samostalnik *raka* (množina *rake*), ki pomeni 'grobnata jama', in tožilniško množinsko obliko *rake*.

Poleg drugih izsiljenih rim (*jâkû* – *ûmâku*) se kot prevodna rešitev znova vsiljuje neobstoječ hrvaški knjižni samostalnik *raca* namesto ustreznice *patka*. Zaradi vztrajanja pri rimi *prode* – *pođe* zadnja verza ne preneseta pomena izvirnika (splošna ugotovitev o mačjem času).

Mačja preštevanka

Kovičeva preštevanka je povezana z otroško igro *Ti loviš!*, le da se tu preštevajo mačke. Tudi prevajalec v hrvaščino jo je povezal s to igro (*lovice*), vendar je vanjo vnesel element, ki ga v hrvaški igri ni – zaimek *ti*.

Ena mačka, štiri miši.
Gluha koza nič ne sliši.
Štiri mačke, ena miš.
Gluha koza, ti loviš.

(h. Jedna mačka, četiri miša.
Gluha koza ništ' **ne sluša**.
Četiri mačke, jedan miš.
Gluha kozo, **baš ti** loviš!)

Igra *lovice* se na Hrvaškem oz. v hrvaščini igra tako, da lovec, tj. tisti, ki lovi druge, ob tem, ko se dotakne soigralca in tako lov prenese nanj, vzklikne samo *loviš*, ne pa *ti loviš* ali pa celo *baš ti loviš*. V izvirniku gluha koza nič ne sliši (saj je gluha), v prevodu pa nič ne posluša oz. uboga (glagol *slušati* pomeni 'poslušati' oz. 'ubogati'), kar spreminja semantično polje v nenavadni smeri. V prevodnih rešitvah v izštevanki najdemo celo vrsto kalkov,⁸ zaradi česar je pomensko oslABLJENA in mestoma okorna.

Eni mački dajmo suknjo.
Eno miš zaprimo v luknjo.
Eno kozo dajmo spat
v mlečno beli kozji grad.
Ena mačka vleče dreto.
Štiri so odšle po svetu.

(h. Jednoj mački dajmo **suknju!**
S jednim mišem hajd' u rupu!
Jednu kozu **dajmo spat'**
u prebijeli kozji **grad!**
Jedna mačka **vuče dretvu**,
četri **krenule po svijetu**.)

V izvirniku se eni mački obeta suknja, v prevodu pa krilo (hrvaški samostalnik *suknja* pomeni 'krilo'), eni kozi pa, da jo bodo dali spat v grad, v prevodu pa nekaj nerazumljivega⁹ (*dajmo spat'* je skladenjsko in pomensko nevzdržna besedna zveza) v mesto ali točo (hrvaški samostalnik *grad* pomeni 'mesto' – *grād* ali 'toča' – *grād*). Nerazumljivost je značilna tudi za predzadnji verz: samostalnik *dretva* je ozko narečen¹⁰ (knjižno *postolarski konac*), besedna zveza *vuči dretvu* pa bralcu pomensko

⁸ Kalki niso značilni samo za prevodne rešitve v pesmih, najdemo jih tudi v proznem delu. Npr.: »Občinstvo prosimo, naj ne pojé tekmovalcev« (h. »Molimo cijanjeno **općinstvo** da ne pojede natjecatelje!«). Hrvaški samostalnik *općinstvo* pomeni 'prebivalci občine' (ustrezna prevedka sta *publika*, *gledateljstvo*); »Joj, kje si pa to pobral?« (h. »Jao, gdje si pak to **pobrao?**«). Hrvaški glagol *pobirati* v tem besednem okolju ni ustaljen (ustrezen prevedek je glagol *pokupiti*, *pokupio*); »Muri je namreč pisatelj in župan mu je naložil, da mora popisati vse pomembne dogodke, ki se zgodijo v Mačjem mestu« (h. »On je – naime – pisac, a mačji gradonačelnik naredio mu je da mora zapisivati sve značajnije događaje u svom mačjem **mjestu**«). Hrvaški samostalnik *mjesto* sicer resda pomeni 'mesto', vendar ne v pomenu naselja.

⁹ Podobno je v verzih »Spala bi, če bi se dalo, / do večerje in še malo« (h. »**Spala** bi – kad bi se dalo – / do večeri – i još malo«), kjer je uporabljen glagol *spasti* – *spala bi* –, ki pomeni 'pasti (s česa)', ne pa spati. Besedna zveza *kad bi se dalo* je skladenjsko nevzdržna.

¹⁰ Takšna sta tudi izraza *hiža* in *ura*: »Ko zaspijo stare hiše / Muri MAČJO KNJIGO piše« (h. »Kada usnu stare **hiže**, / Marko MAČJU KNJIGU piše«); »prebudi se maček Muri« (h. »mačka Marka **ura** budi«).

nepredstavljiva. Če bi prevajalec prepoznal slovensko stalno besedno zvezo oz. frazo *vleči dreto*, bi ena mačka najbrž tudi v hrvaščini spala oz. smrčala, in če bi prepoznal slovensko stalno besedno zvezo *iti po svetu*, bi štiri mačke najbrž tudi v hrvaščini *krenule u svijet*. Tako pa vsem petim žal preostane le vleka narečne čevljarke niti po svetu, razen v prej omenjeni radijski igri, kjer je verz »Jedna mačka vuče dretvu« zamenjan z verzom »Jedna mačka drži dijete« ('ena mačka se drži diete oz. ena mačka hujša'). Tudi s prevodno rešitvijo prevajalke v srbsčino (s. »Jednoj mački vezan rep, / četiri mačke ajd' u svet!«) lahko podkrepim trditev, da je stopnja prevedljivosti Kovičevih verzov zelo visoka.

Prevodna šara

Mačak Marko in *Maček Muri* stojita vsak na svojem bregu tudi zaradi najrazličnejših nemotiviranih prevajalskih posegov. Naštela jih bom zgolj nekaj:

- nemotivirano izpuščanje

V čevljarški delavnici PRI OBUTEM MAČKU **so stali v izložbi najnovejši škornji**. Hotel jih je pomeriti, vendar niso imeli njegove številke (h. U postolarskoj radionici KOD OBUVENOG MAČKA pokušao je obući najnovije čizme, ali nije bilo njegova broja).

Hišnik Macafuzelj pripoveduje otrokom **pravljice** o levih (h. podvornik Macaković pričao je djeci o lavovima).

- nemotivirano dodajanje

Ker je imel do kosila še dve uri časa (h. kako su do objeda ostala još **puna** dva sata)

[K]i mu je krasni Pepe pravkar česal brke in kodral rep (h. kojemu je mačak Pepa, **zvani »ljepotan«**, upravo češljao brkove i kovčao rep).

Maca se je zasmejala (h. Maca se **slatko** nasmijala).

Zato so gledalci navijali za Mucke (h. Zato su **i** gledaoci navijali za svoje MACANE).

Tako se Murijev dan v Mačjem mestu počasi končuje (h. Tako se **i ovaj** Markov dan u Mačjem gradu približavao kraju).

[I]n šele opolnoči / zadnjo piko naredi (h. I tek poslije pola noći / mudro zadnju točku sroči).

- nemotivirane pomenske razlike

Ko zapoje zvonček v uri, / prebudi se maček Muri (h. **I mačke su kao ljudi**: mačka Marka ura budi).

V Mačjem mestu imajo same mačje stvari in predvsem nobenega psa (h. U Mačjem gradu **živi samo mačje pučanstvo**, a prije svega tu nema ni jednoga jedinog psa).

Ob jedači poglobi se
Muri v mačje časopise,
vse prebere brez razlike,
tudi vejice in pike.

(h. A dok jede, Marko **žuri**,
u novine mačje zuri.
Žurno čita – bez razlike –
mačje vijesti, mačje **slike**.)¹¹

¹¹ Marku se v nasprotju z Murijem neznansko mudi (*žuri*, *žurno*), poleg tega pa bere tudi slike (*čita slike*).

V draguljarni MAČKINE SOLZE je videl ogrlico iz pravih mačjih biserov. Bila je tako lepa in tako draga, da se je vsaka mačka pred izložbo razjokala (h. U draguljarnici MAČKINE SUZE vidio je ogrlico od pravih mačjih bisera. **Bila je krasna, ali skupocjena**, tako se svaka mačka pred izlogom rasplakala).

[I]n tako sta Mica in Maca lahko nemoteno klepetali o mačjih prijateljicah (h. te su tako **Maca i Mica** mogle mirno **naklapati** o mačjim prijateljicama).

Bil je jezen, a ne preveč (h. **To ga je čak malo naljutilo**).

Mačji sklep

Iz vsega navedenega lahko sklenemo, da se hrvaški bralci s Kovičevio izjavo o *Muriju* »Ta maček je tako rekoč za otroke od 3. do 90. leta, vsak nekaj v njem najde, in če najde v njem svoje lastno otroštvo, potem je to tisto, kar sem največ lahko dal« (Ta maček je za otroke: 9'40''–9'58'') res težko strinjajo. Pa ne zaradi Koviča.

Literatura

KOVIČ, Kajetan, 1983: *Mačak Muri*. Ilustrirala Jelka Reichman. Prevedla Miljenka Vitezović. Ljubljana: Mladinska knjiga: Zagreb.

KOVIČ, Kajetan, ⁷1989: *Maček Muri*. Ilustrirala Jelka Reichman. Ljubljana: Mladinska knjiga.

KOVIČ, Kajetan, ³1989a: *Mačak Marko*. Ilustrirala Jelka Reichman. Prevedel Boro Pavlović. Ljubljana: Mladinska knjiga: Zagreb.

NOVAK, Boris A., 2011: *Salto immortale. Študije o prevajanju poezije*. Prva knjiga. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Mačak Marko, radijska igra: www.4shared.com/mp3/QHrgdgQC/kajetan_kovi_-_maak_marko.html?aff=7637829

Maček Muri 30 let, radijska oddaja *Telstar*: <http://val202.rtvsl.si/2014/03/macek-muri-30-let/>

Ta film je za otroke od 3. do 90. leta, dokumentarni film: www.youtube.com/watch?v=eUHEhRmPsQA